

Waldemar Gos

EUROPEJSKIE I KRAJOWE RAMY KWALIFIKACJI JAKO KOLEJNY ETAP WDRAŻANIA PROCESU BOŁOŃSKIEGO NA PRZYKŁADZIE KIERUNKU: FINANSE I RACHUNKOWOŚĆ

EUROPEAN AND NATIONAL QUALIFICATION FRAMEWORKS AS THE NEXT PHASE OF IMPLEMENTING THE BOLOGNESE PROCESS ON THE EXAMPLE OF THE SPECIALIZATION OF FINANCE AND ACCOUNTING

Instytut Rachunkowości, Uniwersytet Szczeciński w Szczecinie
ul. Adama Mickiewicza 64, 71-101 Szczecin, e-mail: wgoss@wneiz.pl

Summary. National Qualifications Frameworks are an element of improving the Bolognese System. The purpose of the paper is to present the essence of the European and National Qualification Frameworks as well as the try of their implementation on the example of the specialization „Finance and Accounting”, with particular attention paid to the specialty „Accounting”. The Author proposes particular procedure of constructing the study program for the specialty, which should be based on determining the effects of educating and the range of knowledge and skills.

Słowa kluczowe: krajowe ramy kwalifikacji, proces boloński, rachunkowość.

Key words: Accounting, National Qualification Frameworks, the Bolognese Process.

WSTĘP

Podstawowymi elementami procesu bolońskiego jest wprowadzenie:

- trzystopniowej struktury studiów (studiów I, II i III stopnia);
- europejskiego systemu transferu i akumulacji punktów (ECTS);
- suplementu do dyplomu opisującego typ i poziom kształcenia, treści nauczania i status ukończonych studiów.

Kolejnym elementem doskonalenia systemu bolońskiego powinny być krajowe ramy kwalifikacji (KRK), których odpowiednikiem w naszym kraju są polskie ramy kwalifikacji (PRK). Warto podkreślić, że zgodnie z Ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (DzU z 2005 r., nr 164, poz. 1356, ze zm.) krajowe ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego definiuje się poprzez określenie efektów kształcenia, kwalifikacji zdobywanych w polskim systemie szkolnictwa wyższego. Ponadto w art. 6 wymienionej Ustawy wskazuje się, że uczelnia ma prawo do ustalenia planów studiów i programów kształcenia, uwzględniających efekty kształcenia zgodnie z krajowymi ramami kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego. Dlatego warto podjąć dyskusję nad istotą, znaczeniem i zasadami wdrożenia ERK i KRK.

W związku z tym celem artykułu jest przedstawienie istoty ERK i KRK oraz próba ich implementacji na przykładzie kierunku: finanse i rachunkowość, ze szczególnym uwzględnieniem specjalności: rachunkowość.

MATERIAŁ I METODY

W opracowaniu wykorzystano materiały dotyczące istoty, celów i zasad wdrażania ram kwalifikacji. W artykule zastosowano metodę analizy źródeł oraz metodę dedukcji i indukcji.

ZAŁOŻENIA EUROPEJSKICH RAM KWALIFIKACJI

Europejskie ramy kwalifikacji (ERM) są wspólnymi ramami odniesienia, wiążącymi systemy kwalifikacji poszczególnych krajów. Ich główne cele to (Europejskie ramy kwalifikacji, www.ec.europa.eu/dgs/education, dostęp dn. 12.07.2010 r.):

- promocja mobilności obywateli pomiędzy krajami,
- przejście z systemu edukacji opartego na nauczaniu i treściach programowych do systemu bazującego na efektach uczenia się;
- stworzenie systemu dogodnego dla realizacji strategii uczenia się przez całe życie – między innymi poprzez system walidacji¹ efektów uczenia się pozaformalnego i nieformalnego i na tej podstawie potwierdzenie kwalifikacji uczących się;
- uelastycznienie systemu edukacji – między innymi stworzenie praktycznych możliwości szybkiego reagowania na nowe potrzeby społeczeństwa i rynku pracy.

Parlament Europejski i Rada Europejska przekazują państwom członkowskim, między innymi, następujące rekomendacje (Cele Europejskich Ram Kwalifikacji, www.krk.org.pl, dostęp dn. 17.09.2010 r.):

- stosowania europejskich ram kwalifikacji w celu porównania poziomów kwalifikacji oraz wspierania uczenia się przez całe życie;
- odnoszenia poziomu krajowych systemów kwalifikacji do poziomu określonego w ERK;
- podjęcia działań gwarantujących, że od 2012 roku świadectwa i dyplomy potwierdzające kwalifikacje będą zawierały odniesienie do odpowiedniego poziomu europejskich ram kwalifikacji;
- opracowania krajowych ram kwalifikacji zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką;
- stosowania podejścia opartego na efektach uczenia się podczas definiowania i opisywania kwalifikacji;
- promowania walidacji (formalnego uznawania) uczenia się pozaformalnego i nieformalnego;
- promowania i stosowania określonych zasad zapewniania jakości kształcenia;
- wyznaczenia instytucji, które będą koordynować działania w zakresie tworzenia krajowych ram kwalifikacji i ich zharmonizowania z ERK.

Podstawowe definicje związane z ERK przedstawiono w tab. 1.

ERK mają umożliwić porównanie krajowych systemów edukacji i ram kwalifikacji na podstawie wspólnych 8 poziomów odniesienia (deskryptorów odniesienia), co przedstawiono w tab. 2 i 3. Warto podkreślić, że w ERM efekt uczenia jest definiowany przez określenie tego, co uczący się wie, rozumie i potrafi wykonać po zakończeniu danego poziomu edukacji. W ERK mniejszą wagę przykładają się do długości trwania określonego etapu edukacji.

¹ Na potrzeby ERK i KRL walidacją nazwa się proces potwierdzania, że określone, poddane ocenie, osiągnięcia w uczeniu się, uzyskane przez uczącego się, odpowiadają efektom wymagany dla danej kwalifikacji.

Tabela 1. Podstawowe definicje

Pojęcie	Definicja
Kwalifikacje	formalny wynik procesu oceny i walidacji uzyskany w sytuacji, w której właściwy organ stwierdza, że w przypadku danej osoby osiągnięto efekty uczenia się zgodnie z określonymi standardami
Krajowy system kwalifikacji	wszystkie aspekty działalności państw członkowskich związane z uznawaniem uczenia się i inne mechanizmy łączące kształcenie i szkolenie z rynkiem pracy i społeczeństwem obywatelskim. Obejmuje on opracowanie i wdrażanie rozwiązań instytucjonalnych i procedur związanych z zapewnieniem jakości, oceną i potwierdzaniem kwalifikacji
Krajowe ramy kwalifikacji	narzędzia służące klasyfikowaniu kwalifikacji na podane według przyjętego zespołu kryteriów poziomy osiągnięć w uczeniu się, co ma na celu integrację i koordynację krajowych podsystemów kwalifikacji oraz zwiększenie przejrzystości, dostępności, rozwoju i jakości kwalifikacji w odniesieniu do rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego
Efekty uczenia się	określenie tego, co uczący się wie, rozumie i potrafi wykonać po zakończeniu procesu uczenia się (wiedza, umiejętności i kompetencje)
Wiedza	efekt przyswajania informacji poprzez uczenie się. Wiedza jest zbiorem faktów, zasad, teorii i praktyk powiązanych z dziedziną pracy lub nauki. W kontekście europejskich ram kwalifikacji wiedzę dzieli się na teoretyczną i faktograficzną
Umiejętności	zdolność do stosowania wiedzy i korzystania z know-how w celu wykonywania zadań i rozwiązywania problemów. W kontekście europejskich ram kwalifikacji umiejętności dzieli się na kognitywne (obejmujące myślenie logiczne, intuicyjne i kreatywne) oraz praktyczne (obejmujące sprawność korzystania z metod, materiałów, narzędzi i instrumentów)
Kompetencje	potwierdzona zdolność do wykorzystania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych, odzwierciedlająca się w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej; w europejskich ramach kwalifikacji kompetencje określone są w kategoriach odpowiedzialności i autonomii

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Europejskie Ramy Kwalifikacji, www.ec.europa.eu/education/pub, dostęp dn. 15.09.2010 r.

Tabela 2. Deskryptory definiujące poziom europejskich ram kwalifikacji

Poziom	Wiedza	Umiejętności	Kompetencje
1	– podstawowa wiedza ogólna	– podstawowe umiejętności wymagane podczas realizacji prostych zadań	– praca lub nauka pod bezpośrednim nadzorem, na przykład umiejętność pracy w grupie
2	– podstawowa wiedza faktograficzna	– podstawowe kognitywne i praktyczne umiejętności potrzebne do korzystania z istotnych informacji w celu realizacji zadań i rozwiązywania rutynowych problemów przy użyciu prostych zasad i narzędzi	– praca lub nauka pod nadzorem, o pewnym stopniu autonomii
3	– znajomość faktów, zasad, procesów i pojęć ogólnych z danej dziedziny pracy lub nauki	– zestaw umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do realizacji zadań i rozwiązywania problemów poprzez wybieranie i stosowanie podstawowych metod, narzędzi, materiałów i informacji	– ponoszenie odpowiedzialności za realizację zadań w pracy lub nauce – dostosowania własnego zachowania do okoliczności podczas rozwiązywania problemów

cd. tab. 2

Poziom	Wiedza	Umiejętności	Kompetencje
4	<ul style="list-style-type: none"> – faktograficzna i teoretyczna wiedza w szerokim kontekście z danej dziedziny pracy lub nauki 	<ul style="list-style-type: none"> – zakres umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do generowania rozwiązań określonych problemów w danej dziedzinie pracy lub nauki 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielna organizacja w ramach wytycznych dotyczących kontekstów związanych z pracą lub nauką, zazwyczaj przewidywalnych, ale podlegających zmianom – nadzorowanie rutynowej pracy innych, ponoszenie pewnej odpowiedzialności za ocenę i doskonalenie działań związanych z pracą lub nauką
5 ^a	<ul style="list-style-type: none"> – obszerna, specjalizacyjna, faktograficzna i teoretyczna wiedza w danej dziedzinie pracy lub nauki i świadomość granic tej wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> – rozległy zakres umiejętności kognitywnych i praktycznych potrzebnych do kreatywnego rozwiązywania abstrakcyjnych problemów 	<ul style="list-style-type: none"> – zarządzanie i nadzór w kontekstach pracy i nauki podlegających nieprzewidywalnym zmianom – analizowanie i rozwijanie osiągnięć pracy własnej oraz innych osób
6 ^b	<ul style="list-style-type: none"> – zaawansowana wiedza w danej dziedzinie pracy i nauki, obejmująca krytyczne rozumienie teorii i zasad 	<ul style="list-style-type: none"> – zaawansowane umiejętności, wykazywanie się biegłością i innowacyjnością potrzebną do rozwiązywania złożonych i nieprzewidywalnych problemów w specjalistycznej dziedzinie pracy lub nauki 	<ul style="list-style-type: none"> – zarządzanie złożonymi technicznymi lub zawodowymi działaniami lub projektami, ponoszenie odpowiedzialności za podejmowanie decyzji w nieprzewidywalnych kontekstach związanych pracą lub nauką – ponoszenie odpowiedzialności za zarządzanie rozwojem zawodowym jednostek i grup
7 ^c	<ul style="list-style-type: none"> – specjalistyczna wiedza, której część stanowi najnowszą wiedzę w danej dziedzinie pracy lub nauki, będącą podstawą oryginalnego myślenia lub badań – krytyczne podejście do zagadnień w zakresie wiedzy w danej dziedzinie oraz na granicy różnych dziedzin 	<ul style="list-style-type: none"> – specjalistyczne umiejętności rozwiązywania problemów, potrzebne podczas badań lub w działalności innowacyjnej w celu tworzenia nowej wiedzy i procedur oraz integrowania wiedzy z różnych dziedzin 	<ul style="list-style-type: none"> – zarządzanie i przekształcanie kontekstów związanych z pracą lub nauką, które są złożone, nieprzewidywalne i wymagają nowych podejść strategicznych – ponoszenie odpowiedzialności za przyczynianie się do rozwoju wiedzy i praktyki zawodowej lub za dokonywanie przeglądu strategicznych wyników zespołów
8 ^d	<ul style="list-style-type: none"> – wiedza na najbardziej zaawansowanym poziomie w danej dziedzinie pracy lub nauki oraz na granicy różnych dziedzin 	<ul style="list-style-type: none"> – najbardziej zaawansowane i specjalistyczne umiejętności i techniki, w tym synteza i ocena, potrzebne do rozwiązywania problemów w badaniach lub działalności innowacyjnej oraz do poszerzania i powtórnej weryfikacji istniejącej wiedzy lub praktyki zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazywanie się znacznym autorytetem, innowacyjnością, autonomią, etyką naukową i zawodową oraz trwałym zaangażowaniem w rozwój nowych idei i procesów w najważniejszych kontekstach pracy zawodowej lub nauki, w tym badań

^a deskryptor krótkiego cyklu kształcenia w szkolnictwie wyższym.

^b deskryptor pierwszego cyklu kształcenia (podczas studiów pierwszego stopnia).

^c deskryptor drugiego cyklu kształcenia (podczas studiów drugiego stopnia).

^d deskryptor trzeciego cyklu kształcenia (podczas studiów trzeciego stopnia).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Europejskie Ramy Kwalifikacji, www.ec.europa.eu/education/pub, dostęp dn. 15.09.2010 r.

Tabela 3. Poziomy kwalifikacji – propozycja Komitetu Sterującego KRK

Poziom ERK	Poziom PRK	Przykładowe kwalifikacje odpowiadające poziomom PRK
1	1	świadectwo ukończenia szkoły podstawowej
2	2	świadectwo ukończenia gimnazjum
3	3	świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej
4	4	świadectwo ukończenia szkoły średniej
5	5	trwa dyskusja, np. na temat dyplomu mistrzowskiego, dyplomu kolegium nauczycielskiego, niektórych certyfikatów zawodowych
6	6	dyplom licencjata / inżyniera
7	7	dyplom magistra
8	8	dyplom doktora

Źródło: Chmielnicka, www.erasmus.org.pl, dostęp dn. 16.09.2010 r.

Wyróżnia się 3 grupy deskryptorów (Deskryptory nauczania, www.forumadad.pl, dostęp dn. 15.09.2010 r.):

- a) wiedzę,
- b) umiejętności,
- c) kompetencje.

BUDOWA PROGRAMÓW STUDIÓW

Korzyści wynikające z wprowadzenia polskich ram kwalifikacji (Krajowe Ramy kwalifikacji, www.pwszjar.edu.pl, dostęp dn. 15.09.2010 r.) to:

- większa przejrzystość krajowego systemu kwalifikacji i edukacji,
- większe zaufanie do jakości kwalifikacji uzyskanych w Polsce i przypisanego im poziomu krajowych i europejskich ram kwalifikacji,
- lepsze i łatwiejsze dopasowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy,
- większy odsetek zatrudnionych absolwentów i osób znajdujących się na rynku pracy,
- większa mobilność pracowników – europejska i krajowa.

Z celów ERK i KRK wynika, że konstruując programy studiów (*curricula*) oraz programy zajęć (syllabusy), należy przede wszystkim uwzględnić efekty kształcenia, co powinno dotyczyć również misji i strategii wyższej uczelni. Dziś studenci nie stanowią jednolitej grupy pod względem uzdolnień, tak jak było przez wiele lat, kiedy kształcono około 10% młodzieży. Obecnie studiuje ponad 50% młodych ludzi (Wejście w ramy, www.perspektywy.pl, dostęp dn. 14.09.2010 r.). Dlatego należy wyposażyć absolwentów przynajmniej w podstawową wiedzę i umiejętności. Do tego jest potrzebne opracowanie struktury kwalifikacji na poszczególnych poziomach kształcenia.

Dokonując próby opisu efektów studiowania na kierunku: finanse i rachunkowość, należy podkreślić, że jest to kierunek wchodzący w skład nauk społecznych. Nauki społeczne obejmują co najmniej 22 kierunki studiów. Tak duża liczba szczegółowych dyscyplin składających się na nauki społeczne powoduje, że opisy efektów kształcenia muszą być ogólne. Natomiast szczegółowe opisy efektów kształcenia powinny być opracowane samodzielnie przez uczelnie wyższe.

Tabela 4. Przykładowy opis efektów kształcenia w zakresie nauk społecznych w podobszarze: rachunkowość

Studia I stopnia	Studia II stopnia
Wiedza	
1. Podstawy ekonomii (mikro- i makroekonomia, otoczenie przedsiębiorstwa)	1. Historia myśli ekonomicznej
2. Technologie informatyczne	2. Teorie zarządzania i ich ewolucja
3. Matematyka oraz podstawy statystyki	3. Zarządzanie finansami
4. Wiedza o przedsiębiorstwie (organizacja, zarządzanie)	4. Rynki finansowe
5. Podstawy marketingu	5. Metody ilościowe i ich wykorzystanie w rachunkowości
6. Podstawy prawa gospodarczego	6. Metody badań naukowych
7. Podstawy prawa podatkowego	7. Prawo
8. Podstawy prawa pracy oraz ubezpieczeń społecznych	8. Zaawansowana rachunkowość finansowa
9. Finanse przedsiębiorstwa	9. Sprawozdawczość finansowa
10. Rachunkowość finansowa	10. Międzynarodowe regulacje rachunkowości
11. Ewidencje podatkowe	11. Rachunek kosztów
12. Rozliczenia podatkowe	12. Rachunkowość zarządcza i controlling
13. Rozliczenia z ZUS	13. Technologie informatyczne
14. Wykorzystanie rachunkowości w zarządzaniu	14. Doradztwo finansowo-księgowe
15. Etyka biznesu	15. Etyka zawodu księgowego
Umiejętność	
1. Obserwacji zjawisk ekonomicznych i procesów zachodzących w jednostkach gospodarczych	1. Przewidywania skutków zjawisk ekonomicznych i procesów zachodzących w jednostkach gospodarczych
2. Zakładania przedsiębiorstw i innych jednostek organizacyjnych	2. Oceny pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania na rynku bankowym i kapitałowym
3. Sporządzania umowy spółki, sprzedaży, o pracę, zlecenia, o dzieło	3. Prowadzenia ksiąg rachunkowych i ewidencji podatkowych
4. Sporządzenia wniosku kredytowego	4. Sporządzania sprawozdania finansowego według polskich i międzynarodowych regulacji rachunkowości
5. Tworzenia aplikacji w arkuszach kalkulacyjnych	5. Rozwiązywania problemów ewidencyjnych i podatkowych z wykorzystaniem regulacji prawnych
6. Prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów, ewidencji przychodów, rejestru zakupów, rejestru sprzedaży	6. Kalkulacji kosztów według różnych koncepcji
7. Wypełniania, sprawdzania i dekretowania dowodów księgowych	7. Wykorzystania rachunkowości w podejmowaniu decyzji operatywnych i strategicznych
8. Sporządzania list płac oraz dokumentacji ZUS	8. Sporządzania raportów wewnętrznych
9. Prowadzenia ksiąg rachunkowych	9. Kontroli dokumentów księgowych i ksiąg rachunkowych
10. Sporządzania deklaracji podatkowych	10. Opracowywania zasad (polityki) rachunkowości
11. Sporządzania prostych sprawozdań zewnętrznych i wewnętrznych	11. Badania sprawozdań finansowych

cd. tab. 4

Studia I stopnia	Studia II stopnia
Postawy	
1. Umiejętność przekazywania wiedzy na temat zasad pomiaru, dokumentacji, ewidencji i prezentacji operacji gospodarczych	1. Umiejętność prowadzenia ksiąg rachunkowych
2. Umiejętność ustalania najważniejszych obciążeń podatkowych przedsiębiorstwa oraz sporządzania deklaracji podatkowych	2. Umiejętność sporządzania zewnętrznych i wewnętrznych sprawozdań i raportów oraz ich przeglądu i analizy
3. Umiejętność przygotowania niezbędnej dokumentacji związanej z rozpoczęciem działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, spółki osobowe oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	3. Znajomość różnych form prowadzenia działalności gospodarczej oraz specyficznych cech rachunkowości
4. Świadomość ograniczeń rachunkowości jako systemu informacyjnego	4. Znajomość instrumentarium rachunku kosztów, rachunkowości zarządczej oraz controllingu
5. Znajomość i umiejętność korzystania z nadrzędnych zasad rachunkowości	5. Umiejętność rozpoznawania potrzeb informacyjnych w zarządzaniu oraz proponowania odpowiednich instrumentów rachunkowości
6. Krytyczna ocena jakości dokumentacji księgowej oraz ksiąg rachunkowych	6. Znajomość instrumentów rynku pieniężnego i kapitałowego oraz zasad ich wykorzystania
7. Znajomość wybranych systemów finansowo-księgowych	7. Znajomość wybranego zintegrowanego systemu informatycznego
8. Umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi informatycznych	8. Znajomość podstawowych narzędzi ekonometrii i umiejętność ich wykorzystania w przedsiębiorstwie
9. Umiejętność korzystania z podstawowych aktów prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, prawa podatkowego i rachunkowości	9. Znajomość zasad międzynarodowych regulacji rachunkowości
10. Umiejętność odróżnienia wykorzystania polityki rachunkowości od oszustwa	10. Świadomość dotycząca globalizacji gospodarki
11. Świadomość różnic między modelami systemu rachunkowości	11. Znajomość podstawowych metod badań naukowych
12. Świadomość odpowiedzialności za właściwą interpretację i stosowanie regulacji rachunkowości	12. Świadomość odpowiedzialności za właściwą interpretację i stosowanie regulacji rachunkowości
13. Przygotowanie do podjęcia studiów II stopnia	13. Przygotowanie do podjęcia studiów II stopnia na innym kierunku lub studiów III stopnia

Propozycja zespołu ds. opracowania opisu efektów kształcenia w zakresie nauk społecznych zakłada:

- trzy profile studiów: ogólny, badawczy, praktyczny, które powinny być odrębnymi ścieżkami studiowania;

- w przypadku studiów I stopnia przyjęcie profilu ogólnego i profilu praktycznego, w przypadku studiów II i III stopnia – profilu ogólnego i profilu badawczego, a w przypadku niektórych dyscyplin – profilu praktycznego;

- pionową mobilność studentów, czyli możliwość podjęcia studiów II stopnia na innym kierunku w odniesieniu do studiów I stopnia, co oznacza konieczność takiego konstruowania programów szczegółowych na konkretnych uczelniach, by wiedza i umiejętności uzyskiwane na studiach I stopnia były stosunkowo łatwe do uzupełnienia na studiach II stopnia w pokrewnej dyscyplinie społecznej.

Przykładowy opis efektów kształcenia w zakresie nauk społecznych w podobszarze: rachunkowość dla studiów I i II stopnia przedstawia tab. 4. Poziom kwalifikacji opisano za pomocą 3 wymaganych przez ERK i PRK grup deskryptorów:

- wiedzy,
- umiejętności,
- postaw.

Treści zawarte w tab. 4 są jedynie propozycją, która ma służyć dyskusji na temat kształcenia w zakresie rachunkowości. Ciekawe zestawienie celów kształcenia, efektów kształcenia oraz treści programowych dla zawodu: technik rachunkowości zawiera załącznik nr 9 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 lipca 2010 roku w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach (DzU z 2010 r., nr 154, poz. 1033). W załączniku tym wymieniono ponad 30 rodzajów umiejętności (efektów kształcenia). Przykładowo stwierdza się, że w wyniku kształcenia absolwent powinien umieć:

- posługiwać się podstawowymi pojęciami z zakresu ekonomii, rachunkowości, prawa, statystyki i sprawozdawczości
- korzystać z różnych źródeł informacji ekonomiczno-prawnej;
- korzystać z wybranych programów komputerowych;
- obliczać i odprowadzać podatki;
- prowadzić księgi rachunkowe oraz ewidencje podatkowe;
- sporządzać sprawozdania finansowe;
- posługiwać się podstawowymi narzędziami rachunkowości zarządczej.

Wymienione umiejętności są przypisane do 5 bloków programowych (przedsiębiorstwo, finanse, rachunkowość, ekonomia – prawo oraz informacja w przedsiębiorstwa). Dla poszczególnych bloków są określone bardziej szczegółowe umiejętności i treści kształcenia oraz struktura czasu kształcenia i wyposażenie dydaktyczne.

Szczegółowa analiza efektów i treści programowych kształcenia, opracowana dla zawodu: technik rachunkowości, może być podstawą właściwego opracowania efektów kształcenia, planów i programów studiów I i II stopnia dla kierunku: finanse i rachunkowość.

Podsumowując przedstawione rozważania, można zaproponować następującą procedurę budowy programów studiów dla specjalności: rachunkowość:

1. Sformułowanie efektów kształcenia, na przykład „Student potrafi prowadzić podatkową księgę przychodów i rozchodów”.
2. Dla określonego efektu kształcenia należy ustalić zakres umiejętności, na przykład: wystawianie faktury, obliczanie amortyzacji, sporządzanie listy płac, sporządzanie deklaracji ZUS, obsługa programu komputerowego.
3. Sprecyzowanie zakresu wiedzy, która jest niezbędna dla nabycia wymaganych umiejętności, na przykład: definicja i zakres przychodów i kosztów podatkowych, zasady przeprowadzania spisu z natury, definicja i sposób ustalania dochodu podatkowego, zasady dokumentacji operacji gospodarczych.
4. Określenie umiejętności, które się powtarzają w przypadku różnych efektów kształcenia, co pozwoli ustalić uniwersalne umiejętności oraz specjalistyczne umiejętności.
5. Wyznaczenie zakresu wiedzy powtarzającej się, niezbędnej przy różnych umiejętnościach, co pozwoli ustalić wiedzę uniwersalną oraz specjalistyczną.

6. Przypisanie wiedzy i umiejętnościom uniwersalnym i specjalistycznym określonych nazw przedmiotów.

7. Określenie efektów kształcenia w zakresie przedmiotów.

Jak wykazano, ramy kwalifikacji dużą rolę w osiągnięciu efektów kształcenia przypisują kształceniu nieformalnemu i pozaformalnemu. Edukacja pozaformalna jest to niezorganizowany i niesystematyczny proces odbywający się faktycznie w ciągu całego życia, dzięki któremu jednostka nabywa wiedzę i umiejętności, kształtuje swoje postawy, utrwala wartości, korzystając z codziennego doświadczenia oraz wychowawczego wpływu środowiska (rodziny, kolegów, pracy, rozrywki) – Okoń (1996). Natomiast edukacja nieformalna odnosi się do każdej świadomie zorganizowanej działalności oświatowej, która odbywa się poza ustalonym systemem kształcenia formalnego i podejmowana jest często w ramach zorganizowanej akcji (np. warsztatów, treningów, szkoleń, kursów korespondencyjnych), umożliwiając grupie uczestników osiągnięcie założonych celów – Okoń (1996).

Analizując przedstawione definicje edukacji nieformalnej i pozaformalnej, można stwierdzić, że istotne znaczenie dla wzrostu konkurencyjności danej specjalności studiów może mieć wspieranie tworzenia kół naukowych, warsztatów problemowych, konkursów, krótkoterminowych szkoleń, organizacji wykładów otwartych, symulacyjnych przedsięwzięć.

POSUMOWANIE

Nadszedł czas, aby na uczelniach wyższych odpowiedziano na następujące pytania:

1. Jaki charakter mają i powinny mieć studia I i II stopnia?
2. Czy na specjalności: rachunkowość powinny być jednocześnie oferowane 2 profile studiów – ogólny i praktyczny?
3. Co oznacza profil ogólny na specjalności: rachunkowość?
4. Jakie efekty kształcenia należy osiągnąć na studiach II stopnia?
5. Jak potwierdzać kwalifikacje osób, w przypadku których efekty kształcenia nabyte są nieformalnie i/lub pozaformalnie?

Wydaje się, że odpowiedź na wymienione pytania pozwoli doskonalic programy studiów, co może się przyczynić do zwiększenia atrakcyjności oferty dydaktycznej danej uczelni.

PIŚMIENNICTWO

Cele Europejskich Ram Kwalifikacji, www.krk.org.pl, dostęp dn. 17.09.2010 r.

Chmielnicka E. Polskie Krajowe Ramy Kwalifikacji – postępy prac, wyzwania, www.erasmus.org.pl, dostęp dn. 16.09.2010 r.

Deskryptory nauczania, www.forumadad.pl, dostęp dn. 15.09.2010 r.

Europejskie Ramy Kwalifikacji, www.ec.europa.eu/dgs/education, dostęp dn. 12.07.2010 r.

Okoń W. 1996. Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa, PWN.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. DzU z 2005 r., nr 164, poz. 1356, ze zm.

Wejście w ramy, www.perspektywy.pl, dostęp dn. 14.09.2010 r.

Załącznik nr 9 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 lipca 2010 roku w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach. DzU z 2010 r., nr 154, poz. 1033.

